

MARIA MATARÓ ROMÀ UNA DONA EMPRENEDORA A SANT CEBRIÀ DE VALLALTA EN ELS ANYS DIFÍCILS DEL SEGLE XX

ANTONIA BENÍTEZ GONZÁLEZ

UNA DONA EMPRENEDORA AMB CARÀCTER I EMPENTA.

Darrera l'esperit emprenedor de la Maria Mataró Romà, estan presents les seves arrels familiars, la seva vida i els seus valors personals. No podem entendre la seva faceta com emprenedora sense conèixer, a grans trets, aquestes arrels familiars, la seva vida, així com els seus valors personals i morals, qüestions de cabdal importància.

Les seves arrels familiars es troben a **Can Martri**, a Sant Cebrià de Vallalta.

El seu avi, en Pere Màrtir Mataró Serra, també d'esperit emprenedor, va venir de Vilassar de Mar a Sant Cebrià de Vallalta. Primer va muntar una fàbrica tèxtil a Canet de Mar i després una altra a Sant Cebrià, donat que, en aquest poble, hi havia mestres teixidors. Aquestes fàbriques van passar després al seu fill, en Francesc d'Assís Mataró Artigas (1855-1922), pare de la Maria.

Qui era la Maria?

La segona de vuit germans. La seva família pertanyia a la casa coneguda a Sant Cebrià com a Can Martri, deformació del nom del primer Mataró que va arribar a Sant Cebrià, Pere Màrtir Mataró Serra, el seu avi. Era filla d'en Francesc d'Assís Mataró Artigas i de la Joaquina Romà Casas (de Can Romà) i va néixer a Sant Cebrià de Vallalta l'any 1882 i hi va morir el 1964, amb 82 anys.

Els seus pares, es van casar l'any 1879 i van tenir 8 fills, però la desgràcia i la tuberculosi se'n van anar emportant, de mica en mica, quasi tots els seus fills i filles, inclòs el primogènit Pere Màrtir Mataró Romà (1880-1910), que havia de donar continuïtat a l'empresa del seu pare i que prometia ser un empresari d'èxit en la fabricació i la comercialització tèxtil. A en Pere Màrtir Mataró Romà, la tuberculosi se'l va emportar als 30 anys.

En la pag. 199 del llibre d'en **Lluís Parera Cusí** "**La gent de Sant Cebrià, història d'un poble**", es diu:

"En la persona de l'adolescent Pere Màrtir s'estava forjant el futur de l'empresa i el noi prometia ser un empresari d'èlit. L'any 1895 després d'enllestir l'ensenyament bàsic va assistir a un curs a la "Escuela Provincial de Artes y Oficios" agregada a l'Escola d'Enginyers Industrials. L'any següent amb 16 anys d'edat va començar a viatjar per Espanya introduint els seus teixits amb notable èxit. Als 20 anys era nomenat soci numerari de l'Associació de

Viajantes del Comercio y la Industria.”

Les esperances de futur i prosperitat dels seus pares, es van anar perdent davant la mort continuada de quasi tots els seus fills i filles. Només van sobreviure a la tuberculosi la Maria i la seva germana Irene.

Com era la Maria?

Era una dona emprenedora, molt treballadora, de voluntat ferma, bona administradora, austera, estalviadora i també solidària i generosa amb els seus conciutadans. El seu esperit de servei, la seva capacitat de treball, d'esforç i bona administració, la van portar a reconstruir l'empresa familiar que va arribar a ser la més important del poble en aquells moments, a fer-la gran, a prosperar i a aconseguir un dels patrimonis més grans a Sant Cebrià de Vallalta.

La botiga familiar de queviures-economat, va esdevenir amb el temps, per obra de la Maria, un considerable patrimoni: carnisseria, supermercat, bar, hotel-restaurant, cinema, i altres explotacions rurals. Diem això, perquè la primera botiga que va tenir Sant Cebrià la portaven els seus pares i era una mena d'economat per donar millor servei als treballadors de la fàbrica tèxtil que tenien al poble, ja que els transports eren molt precaris. Els treballadors compraven a la botiga-economat tot el que necessitaven per al seu dia a dia sense haver de pagar al moment i, quan cobraven, se'ls descomptava del sou la seva despesa de queviures. Això evitava desplaçaments feixucs a peu, en mula o en carro, en definitiva comoditat per als treballadors de la fàbrica.

La seva empresa va donar feina a moltes famílies del poble. A mida que el seu negoci es feia més gran, es necessitava més ma d'obra que ocupava més persones del poble. Va ajudar molta gent i va contribuir al benestar i progrés del poble. Molts vilatans no sabien llegir ni escriure i ella els ajudava a llegir i escriure les seves cartes. Casa seva era com l'oficina de correus. S'ha de dir que, quan no hi havia edifici per a l'escola o per a l'Ajuntament o per al metge, ella sempre havia posat, desinteressadament, a disposició del poble, els espais de la seva propietat per a cobrir aquestes mancances, de manera que l'escola, l'ajuntament i el consultori del metge van estar durant força temps a Can Martri. Sant Cebrià era en aquell moment un poble de pocs habitants, amb un nucli petit i un nombre important de cases de camp disperses.

Quan el poble tenia alguna necessitat i la Maria podia ajudar, l'alcalde solia demanar ajuda a Can Martri i ella, si la demanda estava al seu abast, sempre solia respondre desinteressadament i generosament. Era una solidaritat natural de veïnatge.

Entre les seves qualitats i valors com emprenedora hem de remarcar:

- o Molt treballadora
- o Voluntat ferma
- o D'una gran fe.

- o Planificadora i previsor
- o Esperit de servei
- o Bona administradora
- o Auster i estalviadora
- o Solidària, humil i generosa
- o Desig de prosperar en la seva empresa

La vida de la Maria Mataró no va ser fàcil, ans al contrari va ser molt dura, marcada primer de tot per les desgràcies i morts que havia patit en la seva pròpia família i després perquè el seu casament va ser desafortunat. La Maria es va casar amb en Lluís Maynou Feliu, de família benestant de Canet de Mar, també dedicats a la indústria tèxtil i va tenir un fill, en Josep Mª Maynou Mataró però, per desavinences amb la família del seu marit, amb la que vivia, es va separar d'en Lluís i va tornar a la llar paterna de Sant Cebrià amb el seu fill, de qui podia assumir la custòdia només fins als set anys. A partir d'aquesta edat, era el pare qui tenia aquest dret, podent reclamar el retorn del fill a la casa paterna.

Una vegada a Sant Cebrià, després de la separació del marit, va començar a treballar de valent, com sempre havia fet, portant la botiga de queviures dels seus pares. Les fàbriques tèxtils havien fet fallida a causa de la mort dels seus germans. L'any 1922 morí el seu pare i va començar una nova etapa, la de la Maria Mataró Romà, dona de voluntat ferma, que es va disposar a reconquerir amb esforç i treball tot el que les desgràcies li havien pres.

En aquell temps no era freqüent que les dones portessin les regnes d'una empresa, que fossin persones emprenedores, aquest solia ser un paper destinat als homes. Que les dones ajudessin en el treball? Sí, sempre en un segon pla, doncs la iniciativa, la direcció i la capacitat de decisió corresponia a l'home. El paper de mare era el principal entre els que devia ocupar una dona en aquell moment. Ella no era la dona del patró tipus de la seva època. La Maria va trencar motllos tirant endavant un negoci sent una dona separada, la qual cosa no era freqüent ni ben vista en el moment històric que li va tocar viure. Sola, va haver d'afrontar dues tasques importants: pujar el seu fill i tirar endavant el negoci familiar.

Havent complert el seu fill els 7 anys, la por que el pare li reclamés i se l'emportés en qualsevol moment, era la seva major preocupació. Amb aquest neguit va viure fins que després d'allargar la situació uns quants anys, el que s'esperava va succeir i el pare aconseguí el seu objectiu. El nen no devia tenir més de 10 o 12 anys. Ella l'anava a veure d'amagat a través de la reixa del pati de l'escola, on el nen acudia a retrobar-se amb la seva mare. Segurament va ser l'època més amarga de la Maria.

Quan el fill va ser major d'edat i podia prendre decisions per ell mateix, la solia venir a veure a Sant Cebrià i mantenia molt bona relació amb ella, tot i que no era ben vist per la família paterna.

La seva empresa anava prosperant a Sant Cebrià. Amb la seva empena i treball la Maria va anar portant, administrant i ampliant la única botiga que hi havia a Sant Cebrià, la botiga

de queviures-economat es va ampliar a carnisseria, merceria, sabateria, drogueria, estanc, etc. Allà, a més d'aliments, es podia trobar de tot, des de unes sabates, fins al gra per alimentar gallines i conills, o alguns medicaments imprescindibles per a la vida quotidiana.

La Maria ampliava el seu negoci en funció de les noves necessitats del seu poble i de les seves possibilitats econòmiques. Treballava, administrava, estalviava i, quan disposava de recursos, de mica en mica, invertia directament tant en el seu negoci comercial com en l'ampliació del seu patrimoni a Sant Cebrià. Solia invertir en finques rústiques amb horta, pastures per als ramats i bosc. Les hortalisses i llegums que produïa l'horta, les venia a la botiga; el ramat propi d'ovelles i xais pasturava en els seus camps de pastura; també es criaven porcs a les corts de les cases rurals de les esmentades finques i gallines i conills als corrals de casa seva; la carn d'aquests animals, els ous, els embotits que es feien, tot es venia a la botiga. Del bosc s'extreia el suro, la llenya, es feia carbonet amb el brancatge sobrant. Dels camps de vinya cada any se'n feia la verema i es produïa vi per vendre. Tot s'aprofitava, no es llençava res. El temps també s'aprofitava al màxim. Mentre es deia el rosari després de sopar, es desgranaven fesols i pèsols o es feia qualsevol altra feina manual, al voltant de la taula o del foc, que permetés aprofitar el temps mentre es resava, "*ora et labora*".

El nou patrimoni que anava adquirint, no era un afany de tenir propietat sense més, ans al contrari, era un suport i un plus afegit al comerç, amb l'objectiu de abastar una infraestructura bàsica per a la obtenció de matèries primeres, l'elaboració i la comercialització de productes propis, i per oferir millor qualitat i servei. Aquest engranatge empresarial, ben organitzat i dirigit, ben treballat, amb una administració exhaustiva, va donar com a resultat l'èxit de la seva empenedoria. Aquest fet també va contribuir a donar més treball, prosperitat i millor servei al poble i a la seva gent. Els nous ingressos que es generaven i que augmentaven any rere any, ella sempre els tornava a reinvertir, incansablement, en la seva empresa.

La Guerra Civil, el cop més dur.

Quan va esclatar la Guerra Civil Espanyola, el seu fill li va recomanar, que tal com estava la situació, el millor que podia fer era marxar un temps de Sant Cebrià. Ella ho va fer, va fugir per tal d'evitar el que finalment el seu fill no va poder evitar per a ell mateix, ja que en el transcurs de la guerra, va ser assassinat, com molts altres, només pel fet de pertànyer a una família benestant del teixit empresarial. Quan el van assassinar, ja era casat i pare d'un nen, en Lluís Maynou Juvé.

La Maria, durant la seva fugida, per refugiar-se i amagar-se, primer va anar a Vallirana i després a Canyamars a casa de la seva germana Irene, entretant, va haver de deixar en mans de la Roseta Pla que treballava per a ella però a la qual considerava com a una germana i a alguns mossos de confiança la custòdia de casa seva i de les seves propietats. Una d'aquestes propietats, Can Coris, una casa pairal situada al centre del poble, va ser requisada pel Comitè i els seus soterranis convertits en presó per a presoners de guerra. Quan va tornar a Sant Cebrià, en veure el daltabaix i l'estat lamentable de tot el que ella, amb treball i esforç havia construït, va patir un desmai i un gran desencís. Sens dubte, la pèrdua

del seu fill i totes les desastroses conseqüències de la guerra, van ser una altra vegada, un cop molt dur per a ella.

Però no quedava altra que aixecar-se, refer-se i continuar endavant.

Tanmateix, la Maria s'anava fent gran i necessitava un costat. Es trobava sense ningú de la seva família fent-li costat i ajudant-la en el treball. Va parlar amb la seva germana Irene, la possibilitat que la Maria Dolors Gel Mataró, la seva neboda i fillola, vingués a Sant Cebrià quan es casés per treballar juntament amb el seu espòs a casa seva. Ho van parlar amb els interessats. I així va ser.

L'any 1.946, la Maria Dolors i el seu marit, en Francisco Montasell Garcia, després de casar-se el 14 de novembre del 1946 s'incorporen a l'empresa. El nou matrimoni es va instal·lar a casa de la tia per treballar en el negoci familiar que ella els havia ofert. No tenien cap sou, però la Maria corria amb les despeses de manutenció i qualsevol altra necessària: metge, medecines, roba.... Amb el temps, els anava compensant i incentivant comprant alguna finca que escripturava a nom de la neboda i del seu espòs, com va ser el cas de les finques de Can Ferran i Can Rosa i que contribuïen a l'ampliació del seu negoci, cada vegada més diversificat a l'entorn del seu comerç.

Els nouvinguts, van treballar tota la seva vida i van formar la seva família en la casa de la tia, Can Martri. Van tenir tres fills, la Irene, en Joan i en Francesc. Tots tres des de ben petits van treballar a la casa i en els negocis familiars: la botiga de queviures, carnisseria, estanc, merceria, el bar restaurant, els camps de conreu i els boscos, i més tard, l'hotel i el cinema.

En Francisco i la Maria Dolors, treballaven amb il·lusió i empena en el negoci de la tia. En Francisco s'avenia molt amb ella perquè també era molt treballador i sempre estava disposat a fer allò que si li encarregués amb diligència. Era el seu braç dret, tant treballava al camp amb els mossos, com a la botiga, allà on fes falta. Quan es va treure el carnet de conduir, va arribar el moment en que es va decidir comprar el primer cotxe, una "Rubia", però no per a gaudi personal, sinó per donar servei de transport a les persones del poble que ho necessitaven, al mateix temps que per anar a buscar els productes necessaris i que no es trobaven en el poble. Com anècdota explicarem que en Francisco, en una ocasió va portar una dona que anava de part, cap a l'hospital de Calella i de ben poc es va lliurar d'assistir-la en el part, en el mateix cotxe.

En Lluís Maynou, el seu únic net, la venia a veure de tant en tant, quasi sempre per demanar, i ella moltes vegades havia accedit a les seves demandes. Però el temps li va anar deixant palès que el seu net, malauradament, i molt al seu pesar, no era el candidat idoni per donar continuïtat a la seva empresa. Llavors es va anar decantant per donar el relleu als seus nebots, instituint hereva universal la seva neboda Mª Dolors. Ella i el seu marit li havien demostrat amb escreix, la seva de capacitat d'esforç i treball i aquell esperit emprenedor que ella compartia i que sintonitzava a la perfecció amb les aspiracions pròpies: el motor d'impuls emprenedor durant tota la seva vida.

El seu llegat

En morir la tia, l'any 1964, la seva empresa, el seu patrimoni i tot el seu llegat, a excepció de la legítima del seu únic net, va passar a la seva neboda Mª Dolors Gel Mataró, a la qual va nomenar hereva universal i en conseqüència, va ser la propietària des de 1964 fins a la seva mort, l'11 d'octubre de l'any 2012. No obstant, igual que havia fet la tia, després de la jubilació, ells van anar passant el relleu als seus fills.

En aquests moments, la seva empresa i la seva empremta, encara són vives, en els seus successors i en el poble de Sant Cebrià. Els seus nebots-nets i alguns dels fills d'aquests, encara la treballen, la conserven i la milloren, adaptant-la a les necessitats actuals. Can Martí, encara hi és, a Sant Cebrià de Vallalta. La quarta generació, inclosa la de la Maria Mataró Romà, ja ha pres novament el relleu.

És obvi que per als seus successors ha sigut i continua sent un llegat per valorar i defensar, per continuar treballant, per continuar donant servei, per transmetre els seus valors, i per gaudir de la satisfacció d'haver-ne format part.

Per al poble de Sant Cebrià, també és una satisfacció haver tingut entre els seus vilatans i vilatanes una dona d'empenta, de carisma, emprenedora, una dona capdavantera i avançada al seu temps com la Maria Mataró Romà.

L'esperit emprenedor de la Maria Mataró Romà, la seva valentia, els seus esforços, els seus valors, en definitiva, la seva vida en aquells anys difícils del segle XX, han valgut la pena!

LA MARIA MATARÓ ROMÀ DES DEL RECORD

Testimoni de la Irene Montasell Gel

He de dir que per a mi és un orgull parlar de la meva tia Maria. Quan m'ho varen plantejar vaig pensar "què puc dir jo d'ella si sols hi vaig conviure 15 anys"? Però més tard em va semblar que valia la pena fer l'esforç de donar el meu testimoni. Entre altres coses perquè la seva persona ha quedat en l'oblit en el poble. S'ha escorregut com l'aigua de tempesta que mulla però no es filtra. I penso que ella es mereix quelcom més.

Jo parlaré no en nom meu solament, també en nom dels meus germans, ja que entre els tres hem anat despertant els records adormits pel pas del temps. Records que són pinzellades aïllades viscudes els pocs anys de convivència amb ella. Cadascú de nosaltres ha retingut coses diferents: frases, paraules, fets, actituds, etc... Les he fusionat totes per no allargar-me.

Com la veiem nosaltres?

Com una persona molt treballadora, amb empenta, incansable, il·lusionada per la feina. Al seu costat no podies estar parat, sempre hi havia coses a fer, a la botiga sobre tot: ajudar a despatxar, emplenar granes, pastes, etc... i ella t'animava: "va belluga't, despatxa aquesta

persona que s'espera... pregunta-li què vol; o emplena granes etc." Si deies: és que estic cansat: et contestava: "els cansats fan la feina".

La definim com una dona amb molta personalitat, segura d'ella mateixa, amb una vida gens fàcil, ni còmoda, madurada pels cops durs que se li van anar presentant a la vida. Al mateix temps era una persona de molta fe, creient i la seva confiança en Déu l'animava a superar tots els obstacles que trobava.

Recordem com a casa, cada dia després de sopar, resàvem el rosari tots plegats a la cuina a la vora del foc,

Li agradava el treball i ens ensenyava a fer-lo bé. La botiga, a casa, sempre estava oberta. Era a "Can Maitanquis". I, si et demanaven una cosa que s'havia acabat o en aquell moment no la tenia, deia: "no et preocupis tal dia en tindrem".

A ella més que tenir coses, li agradava invertir, comprar terrenys, finques... Aquesta manera de fer tant seva, a algunes persones els creava certes enveges i la consideraven egoista, Pensaven que tot ho volia per fer-se mestressa del poble. I sobre aquesta opinió que alguns tenien de la Maria, recordo que, una vegada, una persona del poble que ja ha passat a millor vida, un dia li va dir: "Perquè voleu tantes coses Maria, tantes finques, tants diners...? valdria més que tot el que teniu ho repartíssiu als que no tenim res". I ella, amb molt de sentit comú, li va respondre: "Si ho tinguessis tu, de seguida t'ho vendries i jo t'ho compraria". Volia donar-li a entendre que cadascú és com és i que no s'hi pot fer més.

Al mateix temps era estalviadora, però no "tacanya" ni garrepa, i era generosa amb la gent del poble necessitada. A moltes famílies, que tenien dificultat per menjar, ella els fiava i anotava en una llibreta els deutes per al dia que poguessin pagar-los.

En canvi, amb nosaltres, que érem petits, si demanàvem per agafar un caramel, o que volíem alguna cosa, ens deia: "hem d'estalviar per comprar coses per vendre, no podem gastar". Una d'aquestes vegades jo li vaig contestar: "si al calaix n'hi ha de cèntims!!!" I ella em va respondre: "aquests cèntims els necessitem per comprar, si els gastem no en tindrem..." i callaves, sense protestar, com es feia en aquell temps.

A més, ens ensenyava a estalviar. Deia que tot el que s'estalvia es té. Abans es cosia la roba: mitjons, camises, botons, etc.. i ens deia: "els fils de les embastes no es llencen, s'han d'aprofitar perquè el dimoni en fa una soga per emportar-te a l'infern".

Amb els llums, també ens deia que s'havien d'apagar si no es necessitaven, perquè un llum encès sense més, era un lladre. I si pelaves patates et deia: "la pela fina, que t'emportes mitja patata!!!" Mirava d'estalviar el que podia. Quan som petits, a vegades fem el rúfol amb el menjar i diem: "això no m'agrada o d'això no en vull..." i ella et deia: "tinguessis força gana... hauries d'anar amb pa, aigua i una forquilla i a menjar al "sótanos" i ja veuries!" Els "sótanos" era un baix que hi havia sota l'escola de llavors. Quan ens deia això, no ens feia gaire gràcia.

També facilitava que al poble s'hi fessin millores cedint terrenys i locals. **A Can Martri** hi havia la sala de ball, el cinema, l'ajuntament, el metge... era com el casal del poble: tot es feia allà.

Parlant del metge, el Dr. Tió, metge de Sant Pol que passava visita a Sant Cebrià, un dia va comentar que, en la seva vida, solament havia conegut dues persones intel·ligents i excepcionals: el Sr. Mas i la Maria Mataró.

Als tres germans ens estimava molt, més que una tia, per a nosaltres va ser una àvia. Ens estimava com a néts molt més que el seu propi nét. Va voler que tinguéssim una educació i preparació cultural, uns estudis per a la vida. I que gràcies a Déu ens han servit. Sempre hem agraït que ens ensenyessin a treballar i a funcionar per no dependre de ningú. I com passa a totes les famílies, que sempre hi ha un d'ells que et cau amb més gràcia, a la tia li queia molt bé en Joan. A més, en Joan, com li agradaven molt els cotxes, el pare el va ensenyar a conduir i de petit portava la tia a missa amb cotxe. I els dos estaven molt cofois!!!

La relació amb el meu pare també la tinc força present. Dues persones de caràcter fort, lluitadores per a un mateix fi. Eren "cam i unglà". La tia tenia una idea i el pare ja la posava en pràctica. "Francisco, això...", i el pare hi anava de cap. Al mateix temps, pel caràcter fort que tenien, xocaven, s'enfadaven, però al cap de poc es normalitzava la relació. No sé què més puc dir. Agrair-li tot el que ens ha ensenyat, tot el que ens ha deixat, i tant de bo segueixi el negoci que ella va arrencar amb tanta il·lusió, molt anys més. Quan ets petit no te'n adones i no values els avisos, els consells. És més tard quan ho descobreixes.

La família de la Maria Mataró Romà i el poble de Sant Cebrià de Vallalta, li devem aquest reconeixement. El Centre d'Estudis Sant Cebrià, també ho ha considerat oportú i merescut, i ens ha proposat fer aquesta comunicació sobre la seva faceta emprenedora.

La família volem manifestar al CESC la nostra gratitud per haver impulsat aquesta idea, per contribuir a donar a la Maria Mataró el lloc que li correspon en la nostra memòria col·lectiva i en la nostra història local.

Els hereus Maria Dolors Gel i Francisco Montasell

Família Mataró, els pares i els vuit fills
(la fletxa assenjala a la Maria)

La Maria Mataró amb els seus nebots-nets La Irene, en Joan i en Francesc Montasell Gel